

GOSTUJOČI KOMENTAR Pravna država dveh hitrosti Kaj s Kučanovo ultraliberalno tajkunizacijo?

Komaj sem se nekako navadil na psovko neoliberalizem. Dolgo časa nisem vedel, kaj bi s tem počel. Na ekonomski fakulteti sicer predavam predmete, povezane z zunanjo trgovino in evolucijo globalizacije, in mislil sem, da nekaj malega vem o liberalizmu. Tudi o neoklasičnem liberalizmu, ampak to je itak tradicionalna učbeniška neoklasična ekonomija, ki se predava od Urala do Ognjene zemlje.

Nato sem šel pogledat Wikipedijo, kaj pomeni psovka neoliberalizem, kot jo uporabljajo pri nas. Wikipedija pravi takole: »Neoliberalizem opisuje tržni pristop k ekonomski in socialni politiki, temelječi na neoklasičnih ekonomskih teorijah, ki poudarjajo učinkovitost zasebne lastnine, liberalizirane trgovine in relativno odprtih trgov, in ki želi maksimirati vlogo gospodarstva pri določanju političnih in ekonomskih prioritet države.« Malce naprej Wikipedija pravi, da neoliberalizem povezujejo z washingtonskim konsenzom, ki obsega deset temeljnih priporočil ekonomski politiki (od zasebne lastnine, pravne države, proste trgovine, zmanjšanja državnih subvencij podjetjem in hkrati povečanja proračunskih vlaganj v šolstvo, osnovno zdravstveno varstvo in infrastrukturo do boljše regulacije trgov, ki bo omogočala lažji vstop na trge ter zaščito porabnikov in okolja, na eni strani in učinkovitega nadzora nad finančnimi institucijami na drugi).

Hm, bolj ko to prebiram, bolj se ne bi mogel strinjati z zapisanimi priporočili. Če je tako, sem res neoliberal. In počasi se mi svita, od kod delitev na neoliberalne in poštene ekonomiste. Neoliberalni se zavzemamo za zasebno lastnino, pravno državo, konkurenco na trgu, zaščito porabnikov, dobro infrastrukturo ter kakovostno šolstvo in zdravstvo za vse ter učinkovit nadzor nad finančnimi institucijami. Pošteni ekonomisti pa so za državno lastnino, zagovarjajo monopole, motijih, če regulatorji trga oglobijo podjetja, ki zlorabljajo svoj prevladujoči položaj in se kartelno dogovarjajo, ne motijih, če gradbena in energetska podjetja izvajajo investicijske projekte na stroške davkoplačevalcev po cenah, ki so tri- in večkrat višje od primerljivih v tujini. Še več, pošteni ekonomisti monopolistom, gradbenikom, energetikom in državnim bankam pri tem še pomagajo s svetovalnimi študijami. Za dober denar.

Pri moji veri, sem pa res raje nepošten neoliberalni ekonomist kot pa pošten slovenski ekonomist. Razlika je v ekonomski filozofiji. Pa verjetno malce tudi v denarju. Biti neoliberalni ekonomist ni prav tržno v Sloveniji, finančno se neprimerno bolj splača biti pošteni ekonomist. Pa še vsi te imajo radi, ker plavaš s tokom. In ko sem se ravnoma navadil, da me psujejo kot neoliberalca, pride Milan Kučan na obletnico plebiscita in reče, da obstajajo še hujši sovragi na tem svetu. Obstaja tudi ultraliberalizem. S Kučanovimi besedami »ultraliberalna gospodarska ra-

zvojna koncepcija. Ta je gradila na profitu kot temeljnem človeškem motivu in na konkurenčnosti, pozabljajoč, da v konkurenci eni postanejo poraženci, kar povzroča nezadovoljstvo.«

Hja, pa sem spet malce v težavah. Edini gospodarski koncepciji v zadnjih 200 letih, ki nista temeljili na dobičku kot temeljnem človeškem motivu in na konkurenčnosti, sta bili socializem in njegova še bolj ortodokсна različica komunizem. V obeh je bilo 99,9 odstotka populacije zgolj delovno ljudstvo, 0,1 odstotka populacije pa je imelo na voljo vse dobrine elite. Nobena izmed obeh različic ni zdržala zgodovinskega preizkusa, obe sta gospodarsko bankrotirali prav zaradi zanikanja profitnega motiva in gospodarske nekonkurenčnosti. In obe sta pustili za sabo skoraj dve milijardi ljudi v hudi revščini. Nas hoče gospod Kučan vrniti v tisti sistem?

Meni je všeč skandinavski kapitalizem. A glej ga, zlomka, ta temelji na profitnem motivu, osebni odgovornosti posameznika za svojo usodo in na konkurenčnosti. Imajo zelo prožen trg dela, največji delež delovne populacije v Evropi med starejšimi in ljudje delajo do 65. leta in še dlje. Gospodarstvo je v zasebni lasti. Kljub visokim davkom je davčni premež precej blažji kot v Sloveniji, okolje pa je podjetništvu precej bolj naklonjeno kot pri nas. Pravna država dobro deluje in varuje gospodarske subjekte. Skandinavska gospodarstva so zato že dve desetletji med petimi najbolj inovativnimi in naj-

bolj konkurenčnimi gospodarstvi na svetu. Mar gospodu Kučanu taka ultraliberalna gospodarska koncepcija v skandinavskih državah ni všeč? Predlagam, da se pred božičem pusti povabiti na obisk skupnega veleposlaništva skandinavskih držav v Ljubljani in jim pove, kar jim gre, tem ultraliberalcem.

Ampak po moje je gospod Kučan samo malce pomešal stvari. Ali pa, bolj verjetno, zgolj preusmerja pozornost od lastne bankrotirane koncepcije razvoja slovenskega gospodarstva. Prvič, rad bi verjel, da je s profitnim motivom ciljaj na tajkunizacijo te države, torej na menedžerje, ki so v zasledovanju svojega neomejenega pohlepa prek finančnih mahinacij in kršenja zakonov ultraliberalno privatizirali podjetja. Večini je stal ob strani, ko so začeli svoj plenilski pohod. Podvig Antona Turnška in Boška Šrota je celo zelo izrecno politično sponzoriral. Verjamem, da je to počel, ker je verjel, da bo tako pomagal k oblikovanju domače kapitalске elite. Elite iz kluba F21. Pri tem ga zlorabe konkurenčnega prava in zakona o prevzemih, pa tudi velikopotezen gospodarski kriminal, niso motili.

Gospod Kučan je znan po tem, da zna povabiti tudi na najbolj obskurno srečanje, denimo ljubiteljev žab v Spodnjem Dupleku, izkoristiti za to, da tam nič krivim zabjateljcem postreže z izjavami o tem, kaj si misli denimo o delovanju tajnih služb. Ne spomnim pa se, da bi kdaj omenil proces tajkunizacije, njeno

moralno in pravno spornost, ki je za sabo pustila opustošenje, zaposlene kot poražence, ki so ali še bodo izgubili službe. In s tem veliko družbeno nezadovoljstvo. Rad bi verjel, da ga skrbi ta vrsta poražencev. Kajti morala bi ga, saj je moralno soodgovoren za to, kar se jim je zgodilo. To so počeli fantje iz njegovega tabora, iz njegovega kluba, in on jim je pri tem politično asistiral.

In drugič, rad bi verjel, da se mu je v stavku »pozabljaoč, da v konkurenci eni postanejo poraženci, kar povzročata nezadovoljstvo« zgolj zgodil lapsus linguae in da je po pomoti uporabil besedico »konkurenca«. Rad bi verjel, da je hotel povedati »pozabljaoč, da v odsotnosti učinkovite regulacije in pravne države eni postanejo poraženci, kar povzročata nezadovoljstvo«. Kajti ni konkurenca tista, ki dela ljudi nezadovoljne. Konkurenco ljudje razumejo in se za tveganja zavarujejo s plačevanjem socialnih prispevkov. Če v normalnih razmerah zaradi konkurence izgubijo delo, je sicer težko. Toda čakata jih varnostna socialna mreža in aktivna politika zaposlovanja, da laže najdejo novo delo. Kako pa naj se sprijaznijo s tem, da je nekdo zaradi lastnega pohlepa, politično sponzoriranega, uničil prej dobro delujoče podjetje in s tem njihove službe?!

Ne, ljudje so razjarjeni zaradi drugih stvari. Zaradi slabega nadzora nad finančnimi institucijami in pri nas dodatno še zaradi pomanjkljive regulacije trga in slabega delovanja pravne države. Ljudi resnično razbesni to, da se lahko nekaj mandeljcev nekontrolirano igra v finančnih institucijah. Da dajejo posojila zgolj na dobro ime, ali pa niti to ne, z ničvrednim zavarovanjem. Ljudi razbesni to, da lahko nekaj mandeljcev z dobrimi političnimi navezavami dobi posojila za prevzem podjetij ali za gradnjo naselje naložbe Stožice. Nakar se račun izda davkoplačevalcem.

Da se nekaj mandeljcev dogovori, kako si bodo priredili javne razpise, da bodo dobili milijardne ali stomilijonske projekte od države, ki so nato nekajkrat dražji od primerljivih v tujini. Da se nekaj mandeljcev dogovori, kako bodo skupaj dvignili cene (za bančne provizije, elektriko ...). Da lahko nekaj mandeljcev poceni prodajata mestna zemljišča družinskim prijateljem, nakar jim sprememba namembnosti uporabe zemljišč nenadoma prinese stomilijonske dobičke. Ljudje so razjarjeni zaradi tega, ker jih nekaj mandeljcev z dobrimi političnimi navezavami dobesedno nekaznovano ropa pri belem dnevu.

Ropa jih pa zato, ker pravna država ne deluje. Deluje samo za rutinske prekrške. Če vas, navadnega državljana, zasačijo pri prehitri vožnji, hitro dobite odločbo o plačilu globe. Če te niste plačali ali če pozabite plačati davke, vam blokirajo bančni račun. Če pa si Igor, Bine ali Boško z nedovoljenimi transakcijami prisvojijo nekaj deset milijonov, jih po dveh letih miru čaka kvečjemu obisk kriminalistov. Nakar jih pustijo pri miru, dokler jih ne oprostijo zaradi pomanjkanja dokazov ali procesnih napak policije in tožilstva. Če si pa Zoran in prijatelj gospoda Kučana, lahko spraviš na rob stečaja ali čez nekaj deset podjetij, ker jim nisi plačal opravljenih dobav in storitev, pa te tudi kriminalisti pustijo pri miru. Čez mejo, v Avstriji in na Hrvaškem, se podobni procesi končajo z obsodbami v enem letu. In zaradi tega se razraščata nezadovoljstvo med ljudmi.

Gospoda Kučana to pomanjkanje pravne države, ali bolje pravna država dveh hitrosti, ne moti. Zanj pomeni rušenje pravne države, kadar odgovorni ne spoštujejo zakonov: »Državljeni si odnos do veljave prava večinoma oblikujejo po odnosu odgovornih za uveljavljanje pravne države, tistih, ki jo določajo v normativni ureditvi in v

postopkih njenega uveljavljanja. Če ti ne spoštujejo zakonov in ustave, če ne spoštujejo avtoritete institucij, potem je seveda težko govoriti o pravni državi.« Zato gospod Kučan ne bi ničesar spreminjal. Razen odnosa odgovornih do pravne države, karkoli oziroma, boljše, kogarkoli je že imel s tem v mislih.

Kaj nam gospod Kučan s tem sporoča? Preusmerja pozornost na abstraktne krivice zaradi profitnega motiva nekje v svetu, stran od konkretnih krivic zaradi politično sponzorirane tajkunizacije pri nas. Stran od vprašanja nedelujoče pravne države. Kajti takšna nedelujoča pravna država koristi njegovim. Če bi delovala, bi takšne lopovščine učinkovito sankcionirala. Kot v Avstriji. Z odvrčanjem pozornosti gospod Kučan še enkrat več opravičuje moralne nečednosti v svojem taboru. Tistih, ki so mu najbližje.

Poglejmo na zadevo še z državniškega vidika. Lastnost velikih državnikov je, da so nepristranski, da razumejo in zastopajo interese večine državljanov. Veliki državniki zato znajo postaviti distanco do politike, postaviti ogledalo družbi in se kritično opredeliti do malignih procesov v družbi, čeprav je to velikokrat nepopularno. Drnovšek je to lastnost imel. Kučan pač te kritične distance nikoli ni imel niti ne kaže te ambicije na stara leta. Je zgolj nekdanji predsednik države, ki izrazito zastopa interese ene politične opcije in nekritično ščiti partikularne interese prijateljev, ne glede na družbeno škodo, ki jo povzročajo. V ta namen pa manipulira z javnim mnenjem. Zato ni in nikoli ne bo moralna avtoriteta v tej državi. ●

► Ocenite komentar, napišite svoje mnenje: www.finance.si/komentarji

► Komentarji izražajo stališča avtorjev, in ne nujno tudi organizacij, v katerih so zaposleni, ali uredništva Financ.

Jože P. Damijan
finance@finance.si

► Jože P. Damijan je ekonomist.

►► **Gospod Kučan je znan po tem, da zna povabilo tudi na najbolj obskurno srečanje, denimo ljubiteljev žab v Spodnjem Dupleku, izkoristiti za to, da tam nič krivim žabjeljubcem postreže z izjavami o tem, kaj si misli denimo o delovanju tajnih služb.**